

eul\_wid: okg-cu

Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς · Plutarch of Chaeronea

## On Envy and Hatred

Περὶ φθόνου καὶ μίσους

**Period:** Ῥωμαϊκή [Roman](#)

**Dialect:** Ἀττικίζουσα [Atticizing](#)

**Domain:** Φιλοσοφία [Philosophy](#)

**Format:** Πεζός [Prose](#)

**Affiliation:** [Platonist](#)

- τ 1 ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ ΚΑΙ ΜΙΣΟΥΣ Οὕτω δὴ καὶ δοκεῖ μηθὲν τοῦ μίσους διαφέρειν ἀλλ' ὁ αὐτὸς εἶναι.
- 536 E καθόλου μὲν γὰρ ὥσπερ πολυάγκιστρον ἢ κακία τοῖς ἐξηρημένοις αὐτῆς πάθει κινουμένη δεῦρο κάκεῖσε πολλὰς πρὸς ἄλληλα συναφὰς καὶ περιπλοκάς ἐνδίδωσι, ταῦτα δ' ὥσπερ νοσήματα συμπαθεῖ ταῖς ἀλλήλων φλεγμοναῖς. ὁ γὰρ εὐτυχῶν ὁμοίως καὶ τὸν μισοῦντα λυπεῖ καὶ τὸν φθονοῦντα. διὸ καὶ τὴν εὐνοίαν ἀμφοτέροις νομίζομεν ἀντικεῖσθαι, βούλησιν οὖσαν ἀγαθῶν τοῖς πλησίον, καὶ τὸ μισεῖν τῷ φθονεῖν ταὐτὸν εἶναι, ὅτι τὴν ἐναντίαν τῷ φιλεῖν ἔχει προαίρεσιν. <sup>[5]</sup>
- 536 F ἐπεὶ δ' οὐχ οὕτω ταὐτὸν αἱ ὁμοιότητες ὥς ἕτερον αἱ διαφοραὶ ποιοῦσι, κατὰ ταύτας τὸ ζητούμενον μεταδιώξωμεν, ἀπὸ τῆς γενέσεως ἀρξάμενοι τῶν παθῶν. Γεννᾶται τοίνυν τὸ μῖσος ἐκ φαντασίας τοῦ ὅτι πονηρὸς ἢ κοινῶς ἢ πρὸς αὐτόν ἐστιν ὁ μισούμενος (καὶ γὰρ ἀδικεῖσθαι δόξαντες αὐτοὶ πεφύκασι μισεῖν καὶ τοὺς ἄλλως ἀδικητικούς ἢ πονηροὺς προβάλλονται καὶ δυσχεραίνουσι)· φθονοῦσι δ' ἀπλῶς τοῖς εὖ πράττειν δοκοῦσιν. <sup>[5]</sup>
- 537 A ὅθεν ἔοικεν ὁ μὲν φθόνος ἀόριστος εἶναι, καθάπερ ὀφθαλμία πρὸς ἅπαν τὸ λαμπρὸν ἐκταρασσόμενος, τὸ δὲ μῖσος ὥρισταί, καθ' ὑποκειμένων αἰεί τινων ἀπηρειδόμενον προσώπων. Δεύτερον δὲ τὸ μισεῖν γίνεται καὶ πρὸς ἄλογα ζῶα (καὶ γὰρ γαλαῖς καὶ κανθαρίδας ἔνιοι μισοῦσι καὶ φρύνους καὶ ὄφεις· Γερμανικὸς δ' ἀλεκτρυόνης οὔτε φωνὴν οὔτ' ὄψιν ὑπέμεινεν· οἱ δὲ Περσῶν μάγοι τοὺς μῦς ἀπεκτίννυσαν, ὥς αὐτοὶ τε μισοῦντες καὶ τοῦ θεοῦ δυσχεραίνοντος τὸ ζῶον· ὁμοῦ τι γὰρ πάντες Ἀραβες καὶ Αἰθίοπες μυσάττονται)· τὸ μέντοι φθονεῖν πρὸς μόνον ἄνθρωπον ἀνθρώπῳ γίνεται. <sup>[10]</sup>
- 537 B Ἐν τοῖς θηρίοις φθόνον μὲν οὐκ εἰκὸς ἐγγίνεσθαι πρὸς ἄλληλα (τοῦ γὰρ εὖ πράττειν ἢ κακῶς ἕτερον φαντασίαν οὐ λαμβάνουσιν, οὐδ' ἄπτεται τὸ ἔνδοξον ἢ ἄδοξον αὐτῶν, οἷς ὁ φθόνος ἐκτραχύνεται μάλιστα)· μισοῦσι δ' ἄλληλα καὶ ἀπεχθάνονται καὶ πολεμοῦσιν ὥσπερ ἀσπείστους τινὰς πολέμους ἀετοὶ καὶ δράκοντες, κορώναι καὶ γλαῦκες, αἰγιθαλλοὶ καὶ ἀκανθυλλίδες, ὥστε τούτων γέ φασι μηδὲ τὸ αἷμα κίρνασθαι σφαττομένων, ἀλλὰ κἂν μίξης, ἰδίᾳ πάλιν ἀπορρεῖν διακρινόμενον. <sup>[10]</sup>
- 537 C εἰκὸς δὲ καὶ τῷ λέοντι πρὸς τὸν ἀλεκτρυόνα καὶ τῷ ἐλέφαντι πρὸς τὴν ὕν μῖσος ἰσχυρὸν γεγεννηκέναι τὸν φόβον· ὁ γὰρ δεδίασι, καὶ μισεῖν πεφύκασιν. ὥστε καὶ ταύτῃ φαίνεσθαι διαφέροντα τοῦ μίσους τὸν φθόνον, τὸ μὲν δεχομένης τῆς τῶν θηρίων φύσεως τὸν δὲ μὴ

δεχομένης. Ἔτι τοίνυν τὸ μὲν φθονεῖν πρὸς οὐδένα γίνεται δικαίως (οὐδεὶς γὰρ ἀδικοῦ τῷ εὐτυχεῖν, ἐπὶ τούτῳ δὲ φθονοῦνται)· μισοῦνται δὲ πολλοὶ δικαίως, [ὥς] οὐς ἀξιομισήτους καλοῦμεν, <ὥστε καὶ τοῖς ἄλλοις ἐγκαλοῦμεν>, ἂν μὴ φεύγωσι τοὺς τοιοῦτους μηδὲ βδελύττωνται καὶ δυσχεραίνωσι. <sup>[10]</sup>

- 537 D μέγα δὲ τούτου τεκμήριον, ὅτι μισεῖν μὲν πολλοὺς ὁμολογοῦσιν ἔνιοι, φθονεῖν δ' οὐδενὶ λέγουσι. καὶ γὰρ ἡ μισοπονηρία τῶν ἐπαινουμένων ἐστὶ· καὶ τὸν ἀδελφιδοῦν τοῦ Λυκούργου Χάριλλον, βασιλεύοντα τῆς Σπάρτης ἐπεικῇ δ' ὄντα καὶ πρᾶον, ἐπαινούντων τινῶν ὁ συνάρχων· καὶ πῶς ἔφη· χρηστός ἐστι Χάριλλος, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπός ἐστι· καὶ τοῦ Θεοσίτου ὁ ποιητὴς τὴν μὲν τοῦ σώματος κακίαν πολυμερῶς καὶ περιωδευμένως ἐξεμόρφησε, τὴν δὲ τοῦ ἥθους μοχθηρίαν συντομώτατα καὶ δι' ἑνὸς ἔφρασεν· ἔχθιστος δ' Ἀχιλλεὺς μάλιστ' ἦν ἡδ' Ὀδυσσεύς (B 220). ὑπερβολὴ γὰρ τις φανερὰ τοῖς κρατίστοις ἐχθρὸν εἶναι. <sup>[11]</sup>
- 537 E [καὶ] φθονεῖν δ' ἄρνοῦνται· κἂν ἐλέγχωνται, μυρίας σκήψεις προῖσχονται, ὀργίζεσθαι λέγοντες ἢ φοβεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἢ μισεῖν ἢ ὅ τι ἂν τύχωσιν ἄλλο [τῷ φθόνῳ] τοῦ πάθους ὄνομα περιβάλλοντες καὶ καλύπτοντες ὥς μόνον τοῦτο τῶν τῆς ψυχῆς νοσημάτων ἀπόρρητον. Ἀνάγκη τοίνυν τὰ πάθη ταῦτα τοῖς αὐτοῖς ὥσπερ τὰ φυτὰ καὶ τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι, <ὅθεν> καὶ ἐπιτείνεσθαι πέφυκεν ἀλλήλοις. μισοῦμέν γε μᾶλλον τοὺς μᾶλλον εἰς πονηρίαν ἐπιδιδόντας, φθονοῦσι δὲ μᾶλλον τοῖς μᾶλλον ἐπ' ἀρετῇ προϊέναι δοκοῦσι. διὸ καὶ Θεμιστοκλῆς ἔτι μενίσκον ὦν οὐδὲν ἔφη πράττειν λαμπρόν· οὐπὼ γὰρ φθονεῖσθαι. <sup>[10]</sup>
- 537 F καθάπερ γὰρ αἱ κανθαρίδες ἐμφύονται μάλιστα τῷ ἀκμάζοντι σίτῳ καὶ τοῖς εὐθαλέσι ρόδοις, οὕτως ὁ φθόνος ἄπτεται μάλιστα τῶν χρηστῶν καὶ αὐξομένων πρὸς ἀρετὴν καὶ δόξαν ἡθῶν καὶ προσώπων. καὶ τούναντίον αὖ πάλιν αἱ μὲν ἄκρατοι πονηρίαι συνεπιτείνουσι τὸ μῖσος. τοὺς γοῦν Σωκράτη συκοφαντήσαντας ὥς εἰς ἔσχατον κακίας ἐληλακότας οὕτως ἐμίσησαν οἱ πολῖται καὶ ἀπεστράφησαν, ὥς μήτε πῦρ αὖτε μήτ' ἀποκρίνεσθαι πυρθανομένοις, μὴ λουομένοις κοινωνεῖν ὕδατος, ἀλλ' ἀναγκάζειν ἐκχεῖν ἐκεῖνο τοὺς παραχύτας ὥς μεμιασμένον, ἕως ἀπήγαγοντο μὴ φέροντες τὸ μῖσος. <sup>[5]</sup>
- 538 A αἱ δὲ τῶν εὐτυχημάτων ὑπεροχαὶ καὶ λαμπρότητες πολλάκις τὸν φθόνον κατασβεπνύουσιν. οὐ γὰρ εἰκὸς Ἀλεξάνδρῳ τινὰ φθονεῖν οὐδὲ Κύρῳ, κρατήσασιν καὶ γενομένοις κυρίοις ἀπάντων. ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος, ὃν ἂν ὑπὲρ κορυφῆς γένηται, καταχεόμενος τὸ φῶς ἢ παντάπασι τὴν σκιὰν ἀνεῖλεν ἢ μικρὰν ἐποίησεν, οὕτως πολὺ τῶν εὐτυχημάτων ὕψος λαβόντων καὶ γενομένων κατὰ κεφαλῆς τοῦ φθόνου συστέλλεται καὶ ἀναχωρεῖ καταλαμπόμενος· τὸ μέντοι μῖσος οὐκ ἀνίσχιν ἢ τῶν ἐχθρῶν ὑπεροχὴ καὶ δύναμις. <sup>[5]</sup>
- 538 B ὁ γοῦν Ἀλέξανδρος φθονοῦντα μὲν οὐδέν· εἶχε, μισοῦντας δὲ πολλοὺς, ὑφ' ὧν τέλος ἐπιβουλευθεὶς ἀπέθανεν. ὁμοίως τοίνυν καὶ τὰ δυστυχήματα τοὺς μὲν φθονοῦντας παύει τὰς δ' αὖ ἐχθρας οὐκ ἀναιρεῖ. μισοῦσι γὰρ καὶ ταπεινοὺς τοὺς ἐχθροὺς γενομένους, φθονεῖ δ' οὐδεὶς τῷ δυστυχοῦντι, ἀλλὰ καὶ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τινος τῶν καθ' ἡμᾶς σοφιστῶν, ὅτι ἡδισθ' οἱ φθονοῦντες ἐλεοῦσιν, ἀληθές ἐστιν. <sup>[10]</sup>
- 538 C ὥστε καὶ ταύτη μεγάλην εἶναι τῶν παθῶν διαφορὰν, ὥς τὸ μὲν μῖσος οὐτ' εὐτυχοῦντων οὐτε δυστυχοῦντων ἀφίστασθαι πέφυκεν, ὁ δὲ φθόνος πρὸς τὴν ἀμφοῖν ὑπερβολὴν ἀπαγορεύει. ἔτι τοίνυν μᾶλλον ἢ οὕτως ἀπὸ τῶν ἐναντίων τὸ αὐτὸ σκοπῶμεν. λύουσι γὰρ ἐχθρας καὶ μῖσος ἢ πεισθέντες μηδὲν ἀδικεῖσθαι ἢ δόξαν ὥς χρηστῶν, οὓς ἐμίσουν ὥς πονηροὺς, λαβόντες ἢ τρίτον εὖ παθόντες· ἢ γὰρ τελευταία χάρις, ὥς Θουκυδίδης φησί (I 42, 3), 'κἂν ἐλάττων ᾦ, καιρὸν ἔχουσα δύναται μεῖζον ἔγκλημα λῦσαι.' τούτων δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὐ λύει τὸν φθόνον (πεπεισμένοι γὰρ ἐξ ἀρχῆς μηδὲν ἀδικεῖσθαι φθονοῦσι), τὰ δὲ λοιπὰ καὶ παροξύνει· τοῖς τε γὰρ δοκοῦσι χρηστοῖς βασκαίνουσι μᾶλλον ὥς δὴ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τὴν ἀρετὴν ἔχουσι, κἂν εὖ

πάσχωσιν ὑπὸ τῶν εὐτυχούντων, ἀνιῶνται φθονοῦντες αὐτοῖς καὶ τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς  
δυνάμεως· τὸ μὲν γὰρ ἀρετῆς ἐστὶ τὸ δ' εὐτυχίας, ἀγαθὰ δ' ἀμφοτέρω. <sup>[5]</sup>

538 D διὸ παντελῶς ἕτερόν ἐστι τοῦ μίσους πάθος ὁ φθόνος, εἰ, δι' ὧν ἐκεῖνο प्राύνεται, τοῦτο  
λυπεῖται καὶ παροξύνεται. Ἦδη τοίνυν καὶ τὴν προαίρεσιν αὐτὴν ἐκατέρου πάθους σκοπῶμεν.  
ἔστι δὲ μισοῦντος μὲν προαίρεσις κακῶς ποιῆσαι κατὰ δύναμιν (\*\*\* οὕτως ὀρίζονται, διάθεσίν  
τινα καὶ προαίρεσιν ἐπιτηρητικὴν τοῦ κακῶς ποιῆσαι), τῷ φθόνῳ δὲ τοῦτο γοῦν ἄπεισι. <sup>[10]</sup>

538 E πολλοὺς <γὰρ> οἱ φθονοῦντες τῶν συνήθων καὶ οἰκείων ἀπολέσθαι μὲν οὐκ ἂν ἐθέλοιεν  
οὐδὲ δυστυχεῖν, βαρύνονται δ' εὐτυχούντας καὶ κολοῦνται μὲν, εἰ δύνανται, τὴν δόξαν  
αὐτῶν καὶ λαμπρότητα, συμφορὰς δ' ἀνηκέστους οὐκ ἂν προσβάλοιεν, ἀλλ' ὥσπερ οἰκίας  
ὑπερεχούσης τὸ ἐπισκοτοῦν αὐτοῖς καθελόντες ἀρκοῦνται. <sup>[5]</sup>